

Արամ Թ. Գազանճեան, դեռատի բանաստեղծը, որ իր առաջին հատորիկով երևան կու գայ:

Գազանճեան երգած է ինչ որ սովորաբար կ'երգեն ուրիշ բանաստեղծները, Լուսինը, Արշալոյսը, Գիշերը, Մովը, Եկարքի, ինչո՞ւ չմ'զգար, և այլն:

Ունի Հայ կեանքէն դրուագներ՝ որոնք իր ոտանաւորներու մէջ լաւագոյններէն են, ինչպէս Հայոհիկն աղօթքը, Գրուագ մը Կիլիկեան ջարդերէն, և այլն:

Բանաստեղծը կարծես գիշերուան մէջ կը գարնէ քնարը. Գիշերը, Մութը, Տարտամը՝ բանաստեղծին զաղափարականն է. անկից ներշնչուած է: Գերթուածներու մէջ կը տեսնուի աշխոյժ բանաստեղծին յատուկ աւիւնը. իր լեզուն ալ իր երգին ոյժն ունի: Սակայն չեն պակսի թերի կողմերն ալ. շատ անգամ կը հանդիպին ընթերցողի աչքին աւելորդ կրկնութիւն. ներ որոնք շատ անգամ ուժ աւելցնելու տեղ՝ կը թուցնեն և ձանձրանալի կ'ընեն. կան դարձեալ տկար և հետեակ տողեր:

Ամբողջ քերթուածներու մէջ ընդհանրապէս կը տրի տիրութիւնը՝ որ սովորաբար յատուկ է մեր գրողներու: Շատ իրաւացի է Եւրոպական թերթի մը դատաստանը, որ խօսելով Կովկասի ժողովրդոց ներկայ մատենագրութեան վրայ՝ կրտէ. « Հայ գրողներու մէջ կը տեսնուի խոր տխրաբան մը, որ հետեանք է իրենց քաղաքական տխրոյ իմաստիկէ: Անշուշտ նոյն ազդեցութիւնը պիտի կրէր այդ Եւրոպացին, եթէ այս նորատի բանաստեղծին յուզումներն ալ կարդար:

Ահա համառօտ վերլուծումս Գազանճեանի Գերթուածներուն, ուր իր թերութիւններով հանդերձ՝ ընթերցողը հաճոյցով կը կարդայ դեռատի բանաստեղծի այս առաջին երկը: Թաճողութիւն լաւագոյն հաստորիկներու:

ՆՈՒՊՈՐ ՓԱՇԱ Լ. Պարպեհ

Նուպար փաշա այն հայերէն է՝ որոց մով պարծելու իրաւունք ունի Ազգը, այդ:

պիսինը՝ զիսաւորի պէս երբեք երբեք կ'երևան:

Ներկայ հատորիկս՝ այս մեծ մարդուն կեանքին նուիրուած է: Հեղինակն է Էմիլ Պերդան, — որ ի մօտոյ ճանչցած էր Նուպար փաշան. — հաճելի կերպով դուրս ցատկեցուցած է այս մեծ քաղաքագետին, մեծ բարեբարին ու արդարասիրին ոգին:

Գրքոյկիս թարգմանիչն է Մեսրոպ Նուպարեան, որ հետաքրքրական ծանօթութիւններով ճոխացուցած է գործը:

Ս. Ղ. Ա.

Գ Ի Ս Ա Ի Ռ Ն Ե Ր Ը

Հրտ. Պարսեց գրատուն

Հալլէի գիսաւորը որ երեցաւ վերջերս՝ զրեթէ երեք չորս ամիս նիւթ մատակարարեց ընդհանուր մամուլին. ու հաշիւը՝ նել՝ թէ քանի՜ միլիոնաւոր սիւներ նուիրեց լրագրութիւնը անոր. և թէ ան քանի՜ն քանի՜ յուսահատեցուց, որոնք կանխեցին ան գիսաւորը և անձաւաստն եղան:

Հայ մամուլն ալ բնական է իր բաժինը ունեցաւ, և հրապարակի վրայ պիտի փնտռուէր անշուշտ գիրք մը՝ որ կարենար մանրամասն ճառել բովանդակ աշխարհը սասանեցնող գիսաւորին վրայ. և Պարսեց գրատունը այդ յարմար առթիւ հրապարակ հանեց «Գիսաւորներ» անուն գրքոյկը: Իրենց համառօտութեան մէջ լաւ է, և զայն յօրինողը ջանացած է, ընդհանուր գիսաւորներու վրայ համառօտ տեղեկութիւն տալ իր ընթերցողին, կարգաւ նշանակելով բոլոր ծանօթ գիսաւորներու գիւտերը. և գիտնալով որ աստղաբաշխութիւնը բնաբանական գիտութեանց մէջ ամենէն աւելի զուարճալին է ու հետաքրքրականը, — ոչ ինչ նուագ և դժուար — յօրինողը՝ ախորժելի ոճով մը գրած է ներկայ հատորիկը, եւրոպական կաղապարով ձուլած է հայկականը:

Դժբախտաբար այսպիսի ախորժելի գիտութիւն մը ինչպէս չէ ծագաւած մեր

ազգին մէջ, քանի որ իրեն նախնական խանձարուրդը եղած է արեւելքի բեղուն երկնակամարը, և որ վերջը զարգացած՝ Նիւտոնի, Բէյքէյնի, Դիկո-Պրանէի, Կուպեռ-Նիկոսի և այլ հանճարեղ ուսումնականաց զիւտերով և մանր հետազոտութեամբ:

Յօրինողը՝ մանրամասն կը նկարագրէ գիտատրաց երևոյթը, իրենց ձեւերը, տար-բարանական կազմութիւնը, և ապա կ'անց-նի Հալլէի գիտաւորին վրայ, որ իրեն նախորդ երևումներէն աւելի, այս տա-րուան շրջանին մէջ մեծ ազմուկ հանեց, քանի որ աստղաբաշխները յայտարարե-ցին թէ երկիրս գէսին մէջէն պիտի անցնի:

Գրեթէ յօրինողը շատ համառօտ կը խօսի Հալլէի վրայ, միայն կը բաւականանայ փրանսացի աստղաբաշխ Պ. Պետրէի խօս-քերը մէջ բերելով՝ որ կ'ապահովեց-նէ թէ ամենեւին մարդկութեան փնաս մը պիտի չպատահի. թէպէտ գրեթէ հեղինա-կէն կը պահանջուէր որ աւելի գիտնակա-նորէն և մանրամասն խօսէր պարբերական գիտաւորաց վրայ, ընդ որս և Հալլէին, որ լրագրաց մէջ օրուան խնդիր մը դարձաւ:

Որչափ որ յօրինողը ամէն ջանս ի գործ դրած է, կը գտնուի ևս փոքր անկատա-րութիւններ, այսու հանգերձ քանի որ մեր ազգին մէջ՝ սոյն օրինակ հրատարակու-թիւններ հազուադիւս են՝ ներկայս կրնայ իր կարեւոր տեղը ունենալ նաև դպրոցնե-րուն մէջ:

ՍՐԻՆՍ

ՎԱՐԱԳԱՅ ՅՈՒՆԵԱՆԸ

1857-1907

Խրիմեան Հայրիկի մտաւոր զարգաց-ման և գործունէութեան մէկ ապացոյցն եղաւ «Վարագայ Ժառանգաւորաց վար-ժարան»-ի հիմնարկութիւնը: Երիտասարդ վարդապետը 1856ին ձգեց Պոլիսը՝ իր զիմաց ապարէզ բանալով Հայրենիքը:

ուզեց նա հայ հոգուն վրայ, հայ ժողո-վուրդին մէջ աշխատիլ, կրթելով զանոնք զիտութեամբ և արհեստով, ապրուստի մտաւոր և նիւթական միջոցներով:

Խրիմեան Հայրիկ, հիմնադիր Վարագայ
Ժառանգաւորաց Վրթարանի

Խրիմեան Հայրիկ բահին ու բրիչին հետ իր ժողովրդեան մամուլն ու գիրքը ևս տարաւ, պատմական Վարագի վանքը ի-րեն կեդրոնատեղի ընտրեց. և հոն հաւա-քելով 1857ի գարնան 20-25 աշակերտ-ներ՝ հիմնեց «Ժառանգաւորաց վարժա-րան»ը, որ իր զիտութեան լոյսը պիտի սփռէր իր շուրջը հայ ժողովուրդին:

Այդ նորահաստատ Վարժարանը իր սկզբնաւորութեան հետ իր նպատակին ծառայեց, երևան հանելով կարող հոգեւո-րականներ, բանասէրներ, վաճառականներ, զրագէտներ՝ որոնք իրենց գործունէութեան ապացոյցը կու տային հեռաւորաց «Արծուի Վասպուրական» հանդէսը հրատարակելով. և այդ հաստատութիւնը տուաւ Սրուանձ տեանցներ, փրկալէմեաններ, Ճանիկեան-ներ և այլն: